

REZUMAT

Indiferent de teoriile economice acceptate de-a lungul timpului, știința economică pune în evidență importanța industriilor agroalimentare și agroindustriale în antrenarea ramurilor din amonte și din avalul agriculturii în demarajul economic, relevând rolul central al acestora în dezvoltarea țărilor care posedă oportunități pentru expansiunea sectorului agricol și industrial – materii prime și forță de muncă relativ ieftină.

Sectorul agroalimentar românesc, văzut prin prisma a doar două din componentele sale, agricultura și industria alimentară, deține un rol important în economia națională, atât sub aspectul populației ocupate cât și al valorii adăugate create. Dacă luăm în considerare întreg sectorul agroindustrial, care include ca ramuri primare agricultura, silvicultura, pescuitul și exploatarea forestieră, împreună cu industriile prelucrătoare adiacente, este evident că acesta deține circa jumătate din populația ocupată și peste o treime din valoarea adăugată obținută. Dezavantajul este dat de faptul că poziția majoritară în aceste structuri revine ramurilor primare și în mod deosebit, agriculturii.

O serie de motivații obiective și subiective determină statuarea agriculturii și industriei alimentare ca ramuri de bază ale economiei românești:

- ✓ România este una din țările europene care, prin suprafața și fertilitatea terenurilor agricole, dispune de un potențial productiv agricol semnificativ;
- ✓ o parte importantă a populației țării este ocupată în agricultură sau trăiește în mediul rural;
- ✓ în perioada antebelică România a fost un important exportator de cereale;
- ✓ în perioada economiei centralizate, datorită sistemului de control administrativ al filierelor, agricultura a constituit sursa unui important transfer de valori către sectorul industrial;
- ✓ în deceniile precedente agricultura a constituit o importantă sursă de devize;
- ✓ în perioada tranziției, agricultura a fost una dintre puținele ramuri care nu au cunoscut un regres grav și, totodată, a absorbit forța de muncă disponibilizată din sectorul industrial.

Astăzi, România este caracterizată de o problematică agricolă complexă din punct de vedere economic și social, fiind una din țările cu cel mai important potențial agricol din Uniunea Europeană dar și cu cea mai numeroasă populație rurală. Zonelor rurale le sunt specifice încă probleme care țin de suprafețele mici (care nu fac posibilă finanțarea coerentă

sau dezvoltarea unor politici de asigurări), predominând o agricultură rudimentară, de mică productivitate și de subzistență, cu performanță scăzută și o populație îmbătrânită.

Literatura de specialitate atribuie cauzele dificultăților agriculturii instabilității proprietății, lipsei de resurse financiare și materiale, distrugerii sistemelor de irigație, neglijării aproape totale a cercetării științifice aplicate, productivității scăzute, subdezvoltării zootehniei etc. Statul nu a încurajat, printr-o legislație corespunzătoare, desfășurarea activităților din agricultură pe suprafețe mari prin forme asociative, realizate cu păstrarea proprietății individuale.

La acestea s-au adăugat multiplele scoateri din circuitul agricol, a unor importante suprafețe de teren productiv.

Și în ce privește componenta zootehnică care a reprezentat, o perioadă îndelungată, un sector de bază nu numai pentru agricultură dar și pentru întreaga economie românească, indicatorii economici au involuat continuu, valorificând într-o măsură din ce în ce mai redusă potențialul deosebit de ridicat.

În ce privește industria alimentară, după anul 1990 numărul întreprinderilor private din acest sector a crescut la aproximativ 20.000 unități prelucrătoare, înregistrate la Registrul Comerțului. Ponderea întreprinderilor private în totalul producției alimentare a crescut continuu, în prezent industria alimentară fiind formată, în principal, din întreprinderi mici (peste 80% dintre ele angajând mai puțin de 10 persoane), doar 3-4% din întreprinderi având mai mult de 250 de angajați.

Producția fizică a sectorului în cauză a scăzut însă constant după 1990, situație explicată prin reducerea cererii interne, competitivitatea scăzută a industriei alimentare pe piața internă și externă și oferta redusă de produse agricole materii prime. Reducerea subvențiilor la consumatori și declinul general al puterii de cumpărare a populației au contribuit la reducerea cererii iar produsele alimentare românești s-au confruntat cu concurența produselor importate (zahăr, ulei rafinat, produse lactate și carne).

În mod evident, în privatizarea industriei alimentare s-a văzut soluția optimă de eficientizare a sectorului. Pentru factorul guvernamental, problematica privatizării a constituit o preocupare aparte pe întreg parcursul ultimului deceniu.

Data fiind calitatea României de stat membru al Uniunii Europene, ca beneficiar al Politicii Agricole Comune, apreciem că fondurile destinate acestui sector, orientate către mobilizarea și valorificarea resurselor umane și flexibilizarea pieței agricole, în paralel cu stimularea unei mai mari implicări a sectorului privat în proiecte cu impact în planul

sectorului agro-productiv românesc, sunt menite să determine performanțe vizibile pe termen mediu și lung.

Pe acest fundal, la care se adaugă problematica utilizării forței de muncă în cele două sectoare, ne-am propus să dezvoltăm tema de cercetare **„Studii privind unele mutații și tendințe ale resurselor umane din agricultura și industria alimentară a județului Iași”**, oprindu-ne asupra cadrului concret al județului Iași.

Investigația științifică a vizat următoarele paliere:

Capitolul I - Evoluții ale conceptelor privind forța de muncă ca resursă umană

Capitolul II - Dinamici ale structurii și ponderii forței de muncă ocupate în agricultura României – abordare în context regional și european

Capitolul III – Cercetări privind mutațiile și tendințele evoluției populației active ocupate în agricultură și în industria agroalimentară a județului Iași

Capitolul IV – Cercetări privind disparitățile structurale și dinamice ale forței de muncă din județul Iași. Studii de caz

Capitolul V - Perspective privind tendințele în utilizarea forței de muncă din agricultura și industria agroalimentară a județului Iași

Capitolul VI - Concluzii și recomandări

Bibliografie

Anexe

Teza de doctorat cu titlul **„Studii privind unele mutații și tendințe ale resurselor umane din agricultura și industria alimentară a județului Iași”**, și-a propus realizarea următoarelor obiective:

- realizarea unei cercetări bibliografice privind stadiul actual al cercetărilor privind evoluția și schimbările survenite în resursele umane din agricultură;
- analiza mutațiilor intervenite în dinamica forței de muncă din agricultura și industria agroalimentară a României;
- realizarea unui studiu diagnostic asupra resursele umane din agricultura și industria agroalimentară a județului Iași;
- realizarea unui studiu de caz care să evidențieze gradul de dezvoltare al resurselor umane din sectorul vizat spre analiză în Zona Metropolitană a municipiului Iași;
- realizarea unor studii de caz care să evidențieze gradul de dezvoltare al resurselor umane în funcție de specificitatea producției agricole (comuna Stolniceni Prăjescu și bazinul legumicol Tg. Frumos)

- realizarea unor scenarii ale evoluției viitoare a forței de muncă din județul Iași, realizate în funcție de prognoza demografică a județului;
- efectuarea unor analize SWOT, la nivel de județ și de localitate, menite să identifice „punctele tari” și „oportunitățile” precum și „punctele slabe” și „amenințările” acestor unități administrative, ele reprezentând factori de influență asupra calității resurselor umane;

Pentru studiul resurselor umane din agricultura și industria agroalimentară a județului Iași au fost utilizate următoarele metode de cercetare specifice:

1. analiza economică dinamică, deductivă și cantitativă;
2. analiza SWOT;
3. ancheta economică sau cercetarea participativă ce presupune culegerea informațiilor din teritoriu.

În prima parte a lucrării este realizată o **sinteză a datelor din literatura de specialitate** referitoare la conceptele privind resursele umane precum și la evoluția și tendințele de perfecționare ale acestora, realizată în capitolele I și II.

Capitolul I – *Evoluții ale conceptelor privind forța de muncă ca resursă umană* este destinat unei treceri în revistă a conceptului de resurse umane și a evoluției acestuia. În prima parte a acestuia sunt prezentate ipostaze ale resurselor umane în teoria economică precum și o serie de particularități ale resurselor de muncă din agricultură. Studiul continuă cu o descriere a *metodologiei de analiză* a resurselor umane. S-a considerat oportună stabilirea unei metodologii coerente de analiză a resurselor umane din agricultură și de proiectare de strategii menite să asigure perfecționarea acestora ținând cont de starea, caracteristicile și potențialul socio-economic al localităților rurale.

Capitolul II - *Dinamici ale structurii și ponderii forței de muncă ocupate în agricultura României – abordare în context regional și european* surprinde dintr-o perspectivă comparativă dinamica populației și a forței de muncă din România, utilizând, pentru aceasta, indicatori ai ocupării folosiți atât în România cât și pe plan european.

Analiza se continuă cu o identificare a tendințelor resurselor de muncă, cu accent pe pierderile de forță de muncă și de capital uman din România.

Ultima secțiune, cuprinzând câteva efecte ale crizei economice asupra forței de muncă, identifică deficite ale acesteia în economie și se încheie cu o radiografie a caracteristicilor forței de muncă în perioada de tranziție.

A doua parte a tezei, consacrată contribuțiilor proprii, cuprinde culegerea, trierea și sistematizarea ansamblului datelor care caracterizează spațiul județului Iași, a zonei metropolitane a municipiului Iași și a unor localități alese de noi pentru evidențierea mutațiilor forței de muncă din agricultură (comuna Stolniceni – Prăjescu și bazinul legumicol Tg. Frumos). Ele s-au referit cu precădere la elementele de particularizare a resurselor umane, care au fost sintetizate, analizate utilizând metodologia de cercetare specifică celor trei tipuri de analize precizate mai sus, dar și elaborarea pe această bază, a unor strategii de dezvoltare și perfecționare a resurselor umane care să corespundă cel mai bine realității acestui spațiu și să fie în concordanță cu mijloacele de dezvoltare regională și națională în următorii ani. Partea a doua cuprinde, prin urmare, trei capitole, în care preocuparea s-a îndreptat spre o cât mai bună analiză a forței de muncă din agricultura și industria alimentară a județului Iași.

Capitolul III – Cercetări privind mutațiile și tendințele evoluției populației active ocupate în agricultură și în industria agroalimentară a județului Iași, este punctul central al preocupărilor sintetizând cele mai importante idei despre tema de studiu a acestei teze.

Pentru a înțelege mai bine mecanismele care stau la baza evoluției socio – demografice și economice a județului Iași, s-a considerat oportună o dublă perspectivă asupra problematicii:

a) Evidențierea factorilor interni și externi care particularizează evoluția populației județului Iași în plan național, diferențiindu-l în cadrul regiunii și a țării.

b) Analiza rolului poziției județului în plan național și regional în conturarea diferențierilor socio-demografice interne și influența factorului economic în mutațiile suferite de forța de muncă ieșeană, particularizând cu sectoarele agricultură și industrie alimentară.

În prima parte a capitolului se realizează o abordare a evoluției populației active din agricultura județului Iași, cu accent pe formele de cooperare și asociere, ca factor de integrare a forței de muncă din agricultură, continuând cu dinamica populației active din industria alimentară a județului.

Ni s-a părut firesc, pentru cursivitatea logică a demersului nostru, să abordăm și contribuția agriculturii și a industriei alimentare la realizarea produsului intern brut regional pe categorii de resurse precum și câteva aspecte privind migrația (internă și externă) pentru muncă la nivelul județului.

Capitolul IV – Cercetări privind disparitățile structurale și dinamice ale forței de muncă din județul Iași. Studii de caz

Capitolul a cuprins două serii de studii de caz, fiecare specifice, dintr-un anumit punct de vedere, pentru ocuparea forței de muncă din județ: astfel, zona metropolitană a municipiului Iași a fost aleasă pentru specificul structural al forței de muncă aflată în proximitate urbană iar bazinul legumicol Tg. Frumos pentru a identifica particularitățile forței de muncă ocupate în funcție de specificitatea producției agricole.

În momentul efectuării studiului nostru, profilul ocupațional al populației din localitățile zonei metropolitane poate fi grupat astfel:

- municipiul Iași, cu profil mixt;
- sectoarele secundar (industrie) și terțiar (servicii) comunele: Lețcani, Holboca, Tomești, Miroslava, Reditu și Valea Lupului;
- turism: Schitu Duca, Bârnova;
- profil preponderent agricol, completat de comerț în comunele: Ciurea, Popricani, Schitu-Duca, Ungheni și Victoria.

Zona Metropolitană a municipiului Iași are o agricultură mixtă, care îmbină trăsăturile agriculturii de subzistență (în areale mai izolate) cu cele ale agriculturii producătoare de marfă, specializată în produse destinate populației reședinței de județ. Profilul agriculturii, exprimat, în principal, prin raportul dintre cele două ramuri majore (cultura plantelor și creșterea animalelor), se deduce din producția valorică, apreciată în unități monetare a acestora.

Ca pondere în activitatea economică a Zonei Metropolitane Iași, agricultura are un rol secundar, fiind totodată afectată de schimbarea destinației terenurilor din zona limitrofă municipiului către proiecte imobiliare, ansambluri rezidențiale și facilități industriale și comerciale.

Chiar și în aceste condiții însă, numărul firmelor active din agricultură a crescut, iar anii 2006 și 2007 au înregistrat un salt important și în ceea ce privește cifra de afaceri. Efectivul salarial total în agricultură a scăzut simțitor, pe tendința generală de a susține reforma și re tehnologizarea sectorului.

Al doilea palier important al studiului nostru, industria, este caracterizată de dispariția marilor capacități industriale și apariția pe piață a unor firme mai mici, mai flexibile și orientate spre nevoile pieței. Evidențiem aici industria produselor primare (farmaceutice, chimice), industria construcțiilor metalice, industria mobilei, precum și editurile și tipografiile.

Al doilea studiu de caz se referă la comportamentul forței de muncă în Bazinul legumicol Tg. Frumos.

Bazinul legumicol Tg. Frumos este compus, practic, din fostele localități componente ale comunei Tg. Frumos: Balș, Costești, Ion Neculce și orașul Tg. Frumos.

Chiar dacă condițiile naturale din zonă sunt favorabile dezvoltării tuturor ramurilor agriculturii, datorită solurilor fertile și a unei clime potrivite, capitolul vizează doar cultura legumelor, datorită faptului că legumicultura este o mare consumatoare de forță de muncă dar și datorită prezenței, în Bazinul legumicol, a unui număr de 1200 de ruși lipoveni, a căror principală ocupație este legumicultura și a căror organizare și asociere face, în mare măsură din această zonă agricolă un element de reper pentru culturile de legume din județ și din țară.

Un alt studiu de caz privind comportamentul și mutațiile forței de muncă din județul Iași, este realizat în comuna Stolniceni Prăjescu.

Structura etnică și confesională a populației prezintă interes în măsura în care acești factori au un efect semnificativ asupra comportamentului demografic social dar și economic, asupra tradițiilor specifice și asupra climatului comunitar.

Populația stabilă din teritoriul comunei Stolniceni-Prăjescu este, în general, caracterizată de o anumită inerție, cel puțin sub aspectul evoluției numerice, dar și al comportamentului demografic, respectiv al aspectului ocupațional al populației. Se remarcă o sensibilitate la factorii economici, politici, sociali, culturali, care se manifestă în comună și care individualizează localitățile comunei în tabloul localităților ieșene.

Stabilitatea se datorează procentului de aproape 20% de ruși lipoveni, al căror comportament demografic și ocupațional – economic a făcut comuna să se afle printre principalii furnizori de legume din județ, alături de bazinul Tg. Frumos. Dinamica populației se manifestă, cel mai adesea, pe fondul unei percepții subiective a acestor factori, așa că influența individuală este relativ greu de cuantificat.

Sensibilitatea este dată de prezența etniei rroma în comună, procentul de 6% din populație alocat acestora locuind, aproape în exclusivitate în satul Cozmești.

Iată deci că este vorba despre o comună în care trei sate diferite au comportamente demografice și economice diferite, datorită compoziției etnice.

Capitolul V - Perspective privind tendințele în utilizarea forței de muncă din agricultura și industria agroalimentară a județului Iași debutează cu scenarii de evoluție a forței de muncă din România și urmărește să realizeze câteva scenarii de evoluție a forței de

muncă din județul Iași în general și în funcție de nivelul de pregătire a forței de muncă din agricultură și industria alimentară, în special.

Capitolul VI - Concluzii și recomandări

Lucrarea se încheie cu o secțiune de concluzii și propuneri pentru îmbunătățirea ocupării forței de muncă din județul Iași.

O parte a rezultatelor prezentate în teza de doctorat au fost comunicate la manifestările științifice, publicate în reviste și volume de specialitate.

Contribuțiile proprii cuprinse în conținutul tezei de doctorat cu tema „*Studii privind unele mutații și tendințe ale resurselor umane din agricultura și industria alimentară a județului Iași*” sunt următoarele:

- utilizarea unei metodologii combinate de analiză a resurselor umane din agricultură care să coroboreze facilitățile și avantajele specifice analizei economice, ale analizei SWOT precum și ale cercetării participative;
- culegerea, sintetizarea și prelucrarea computerizată a datelor economice colectate la nivelul Județului Iași, necesare realizării analizei resurselor umane a județului Iași;
- realizarea unei analize economice, dinamice, deductive și cantitative cuprinzând ansamblul resurselor umane din județul Iași;
- realizarea unei analize economice, dinamice, deductive și cantitative cuprinzând ansamblul resurselor umane din cele două arii alese drept studiu de caz, respectiv bazinul legumicol Tg. Frumos și comuna Stolniceni Prăjescu;
- realizarea unor scenarii ale evoluției viitoare a forței de muncă din județul Iași, realizate în funcție de prognoza demografică a județului;
- formularea pe parcursul lucrării a unor opinii și soluții referitoare la îmbunătățirea ocupării forței de muncă din agricultura și industria alimentară a județului Iași.